

Попович Д., Хомутовська О. Порівняльний аналіз образу церковного посту у свідомості юнаків західної та центральної України // Психологічні дослідження: наукові праці викладачів та студентів соціально-психологічного факультету. Випуск 9. / За ред. Л. П. Журавльової, В. О. Климчука, Ю. Ю. Дем'янчук. – Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2017. – С. 86-89.

## ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОБРАЗУ ЦЕРКОВНОГО ПОСТУ У СВІДОМОСТІ ЮНАКІВ ЗАХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ УКРАЇНИ

**Діана Попович,**  
**Оксана Хомутовська**  
студентки 4 курсу соціально-психологічного факультету

*Науковий керівник:*  
кандидат філософських наук,  
доцент **Г.В. Пирог**

Географічне розташування України, історичні події зумовили багатонаціональність та полірелігійність у нашій державі. Найбільш поширеними є православна та греко-католицька конфесії християнства. Ідеологія церкви впливає на масову свідомість, адже за даними досліджень Інституту філософії НАН України, рівень релігійності населення в Україні становить близько 44,6 % [1]. Релігійність, як якісна і кількісна визначеність суб'єктивного засвоєння релігійних ідей, проявляється не лише на світоглядному рівні а й на побутовому – задоволення духовних і моральних потреб людини, сімейно-побутові традиції, релігійне спілкування [4].

Історично склалося так, що на території Західної України поширена греко-католицька церква, так як після ліквідації УГКЦ у Радянському Союзі в Європі залишився тільки один єпископ (Іван Бучко), якого Папа призначив Апостольським візитатором українців-католиків у Західній Європі. Однак після II Світової війни в країнах Північної Америки та Західної Європи опинилось багато українців греко-католиків, які емігрували чи залишились в західних країнах у зв'язку з комуністичним терором на батьківщині [4].

В Центральній Україні поширена православна церква, так як на початок ХХ ст. – в Центральній та Східній Україні (належних до Російської імперії, які складала одну сорокову частину від загальної імперської території) мешкала п'ята частина православного населення Російської імперії. В Україні почався новий рух відродження автокефалії Української Православної Церкви, започаткований Митрополитом Іваном Бондарчуком, а в центральній Україні в квітні 1990 року відродження УАПЦ було започатковано

протоієреєм Олегом Куликом (сьогодні Патріарх Мойсей), який зорганізував біля 200 громад УАПЦ будучи митрополичим адміністратором на Хмельницькій, Вінницькій і Житомирській області [3].

Оскільки греко-католицька та православна церкви – це різні конфесії однієї християнської релігії, то у них є багато спільного. Ціннісна система різних християнських конфесій на вищих її щаблях ідентична, однак на рівні «цінностей-засобів» можуть спостерігатися значні відмінності [2]. Віровчення та культ обох конфесій в якості засобу формування інтенсивних та глибоких релігійних почуттів передбачає піст. Аналіз літератури дозволяє нам сказати, що основне завдання посту – це утримання [3]. Нас зацікавило питання, чи образ церковного посту відрізняється у юнаків, що проживають у Західній та центральній Україні, що визначило тему нашого дослідження.

У психосемантичному дослідженні уявлень про церковний піст приймало участь 20 досліджуваних юнацького віку – 10 із західної України (4 представники чоловічої статі та 6 жіночої), 10 з центральної (2 представників чоловічої статі та 8 жіночої). За метод дослідження ми обрали асоціативний експеримент; в інструкції ми просили написати 10 асоціацій на слово-стимул «церковний піст». З отриманими результатами здійснювався частотний аналіз.

В результаті проведення експерименту ми отримали 197 асоціацій на слово-стимул «церковний піст». Усі асоціації були об'єднані у відповідні категорії.

Результати дослідження показують, що у свідомості юнаків із західної України піст найбільше асоціюється із очищенням, а саме таїнством сповіді, покаяттям, спокутою, прощенням (таблиця 1). Це вимагає від особистості усвідомлення власних гріхів. Проте піст несе у собі ряд обмежень широкого спектру: від побутових (не палити, обмеження в їжі) до міжособистісних (утримуватися від суперечок). Також спостерігаємо заборону на алкоголь, лайку. Цікавою є міра дозволеності – в одному випадку існує заборона взагалі не вживати алкоголь, в іншому – обмеження на його вживання. Також піст вимагає від людини вольових зусиль – потрібно встояти перед своїми гріхами та пристрастями, спокусами, здійснювати зусилля над собою, здійснювати це терпимо, проявляти скромність та жертвовність. Мета посту полягає в розвитку людини, який відбувається у двох напрямках – розвиток духовності (шлях до Бога, навернення), та розвиток особистості (духовне відродження, вдосконалення особистості). Почуття, що виникають під час посту, досить різні – це скорбота, надія, спокій, незалежність, зближення,

благочестя. Також церковний піст досліджувані співвіднесли із великими святами, такими як Пасха та Різдво.

Таблиця 1

*Результати представників Західної України*

<b>Категорії</b>	<b>Асоціації на слово-стимул «церковний піст»</b>
Очищення	Сповідь, очищення, покаяння, спокута, прощення
Обмеження	Обмеження в алкоголі, обмеження в музиці, не палити (курити), не вживати нецензурну лексику, дієта, суп, пісні продукти, утримуватись від суперечок, утримання, заборона, вегетеріанство, обмеження в їжі

Отже, ми можемо сказати, що церковний піст у свідомості юнаків із західної України вимагає від особистості вольових зусиль, оскільки містить у собі обмеження, які зачіпають різні сфери, передбачає покаяння. Метою посту, а отже винагородою, є духовне та особистісне зростання особистості. Варто відмітити, що досліджувані не надали асоціації про негативне ставлення до посту.

Що стосується досліджуваних центральної частини України, то в їхньої свідомості церковний піст найбільше асоціюється із церквою, тобто це процес, який напряду пов'язаний із церковними канонами та релігійністю, що спонукає дотримуватися посту (табл. 2). Також в образ церковного посту входить свято Великодня та молитва, тобто все взаємопов'язано: святу Великодню передує великий строгий піст, який супроводжується молитвою, тому склалося таке уявлення. Також поширеними є ототожнення посту із релігійним заходом, їжею, якою необхідно обмежити себе. Великого значення набувають церковні дійства, такі як сповідь, спокута гріхів, просвітлення, служіння, покаяння, тобто людина має усвідомити свої гріхи для їх покаяння та спокути. Також значимими у свідомості юнаків є обмеження, як в їжі, так і в побутовому сенсі (не лаятись), і саме продукти харчування, що можна або не можна вживати, займають значну частину. Предмети, які супроводжують піст (хрест, свічка, календар) піднімають у людини такі моральні чесноти як стриманість, покора, терпіння. Взагалі, піст як релігійний феномен може посилити віру людини, принести користь у житті, але так само має і негативні прояви (позування, непотрібність, безглуздість, шкода, надмірність). Також церковний піст досліджувані співвіднесли із християнством та одним із напрямків християнства – православ'ям.

Таблиця 2

*Результати представників Центральної України*

<b>Категорії</b>	<b>Асоціації на слово-стимул «церковний піст»</b>
Церковні дієства	Сповідь, спокута гріхів, таїнство, просвітлення, служіння, фанатизм, очищення, молитва, прощення гріхів, покаєння, служба, строгий піст, 40 днів
Свято	Свято, Великдень (Пасха), Христос Воскрес
Релігійна організація	Церква

Отож, ми можемо сказати, що церковний піст у свідомості юнаків із Центральної України пов'язаний із церквою, церковними дієствами, обмеженнями, які стосуються як харчової сфери, так і особистісної, що веде за собою покаєння та спокуту своїх гріхів. Також церковний піст має два полюси – як позитивний (віра, користь), так і негативний (безглуздість, шкода, надмірність).

Таким чином, ми бачимо, що образ церковного посту у свідомості юнаків західної України характеризується покаєнням, очищенням душі і ростом особистості через виконання обмежень, застосування вольових зусиль, тоді як у свідомості юнаків із центральної України асоціації з постом носять більш атрибутивний характер.

**Список використаних джерел:**

1. Історія релігій світу: Навч. посіб. / В. І. Лубський, 1-36 Є. А. Харьковщенко, М. В. Лубська, Т. Г. Горбаченко. – К.: "Центр учбової літератури", 2014. – 536 с.
2. Пирог Г. Особливості системи християнських цінностей / Г. Пирог // Українське релігієзнавство : Бюлетень Української Асоціації релігієзнавців і Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України. - Київ, 2004. - Вип. 1 (29). - С.21-29. Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/20633>
3. Угринович Д. М. Психологія релігії. – М.: Политиздат, 1986. – 352 с.
4. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голова редкол. В. І. Шинкарук. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.